

دانشگاه پیام نور

دانشکده: علوم انسانی

تهران جنوب

پایان نامه

برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته: فقه و مبانی حقوق اسلامی

گروه: الهیات

نقش مقاصد شریعت در استنباط احکام در فقه امامیه

محبوبه بختیاری

استاد راهنما: دکتر سید ابوالقاسم نقیبی

استاد مشاور: دکتر سید محمد صدری

دیماه ۱۳۹۱

تاریخ: ...../...../.....

شماره: .....

دانشگاه پیام نور
بسمه تعالی

صور تجلسه دفاع از پایان نامه دوره کارشناسی ارشد

جلسه دفاع از پایان نامه دوره کارشناسی ارشد خانم/ آقای محبوبه بختیاری دانشجوی رشته

فقه و مبانی حقوق اسلامی به شماره دانشجویی ۸۷۰۰۴۱۰۵ تحت عنوان « نقش مقاصد شریعت در

استنباط احکام در فقه امامیه » با حضور هیات داوران در روز دوشنبه مورخ ۱۳۹۱/۱۱/۱۶ ساعت

۱۵:۳۰ در محل ساختمان آموزش دانشگاه برگزار شد و هیات داوران پس از بررسی، پایان نامه

مذکور را شایسته نمره به عدد ۱۹ به حروف نوزده با درجه عالی تشخیص داد.

ردیف	نام و نام خانوادگی	هیات داوران	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه/موسسه	امضاء
۱	دکتر سید ابوالقاسم نقیبی	استاد راهنما	دانشیار ۲۳	دانشگاه شهید مطهری	
۲	دکتر سید محمد صدری	استاد مشاور	دانشیار	دانشگاه پیام نور	
۳	دکتر قاسم جعفری	استاد داور	دانشیار	دانشگاه پیام نور	
۴		نماینده تحصیلات تکمیلی			

گواهی اصالت، نشر و حقوق مادی و معنوی اثر

اینجانب محبوبه بختیاری دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۷ مقطع کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی گواهی می نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفتهام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

دانشجو تأیید می نماید که مطالب مندرج در این پایان نامه نتیجه تحقیقات خودش می باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

نام و نام خانوادگی دانشجو: محبوبه بختیاری

تاریخ و امضاء

اینجانب محبوبه بختیاری دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۷ مقطع کارشناسی ارشد رشته الهیات / فقه و مبانی حقوق اسلامی گواهی می نمایم چنانچه براساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و ... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و ... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی دانشجو: محبوبه بختیاری

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق

موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می باشد.

دیماه ۱۳۹۱

تقدیم به

این مختصر سیاهمه ناقابل رابه

قطب عالم امکان حضرت صاحب العصر و

الزمان، امام مهدی (عج)

ونایب آن حضرت امام خامنه ای

تقدیم می‌نمایم.

امید است مقبول درگاه حضرتش قرار

گیرد.

سپاسگزاری

خداوند مٔان را سپاس که رحمت خویش را در ابر بارور کلامش انباشته و آن را به سوی زمینهای مردهی از افراط و تفریط رانده است تا در حلقوم خشکیدهی هر ذره - ای، به قدر عطش آن ببارد و در تن هر زمین مردهای، به قدر پاکیزگیاش نفوذ کند و آن را پس از مرگش زنده کند و به سایه سار اعتدال بسپارد.

بار دیگر او را سپاس، که نمم شیرین کلامش را از وجود بندهی فقیرش دریغ نداشته و توفیقی دست داد تا به تحقیق و پژوهش در خصوص موضوع پراهمیت « مقاصد شریعت» بپردازم که در واقع هدف غایی دین و حیات بشر می باشد.

و با سپاس از همهی اساتید و بزرگوارانی که این بنده حقیر را در انجام این پژوهش یاری نمودند، و به خصوص دوست و مادر مهربانم که با دعاها و نجواهای عاشقانهی خود کمک شایان توجهی را به من مبذول داشتند.

چکیده

مقاصد شریعت، اسرار و اهدافی است که شارع به هنگام تشریح احکام لحاظ فرموده است؛ از تحقیق و تامل در ابعاد مختلف احکام شریعت، میتوان مقاصد و اهداف و مصلحتهای بیشماری را دریافت کرد که در آن نهفته است و بیانگر این مهم اند که احکام فقهی برای جلب مصالح و منافع نازل شده‌اند.

اهمیت مقاصد شریعت و جایگاه آن در تنظیم و تعادل بخشیدن به حیات، امری بسیار مهم بوده و از همین رو، امروزه پژوهشهای نوین و دقیقی را می‌طلبد.

آنچه در این میان درخور درنگ بوده است این است که پیرامون مسأله مقاصد شریعت، تنها مباحث اشارهای و اجمالی در کتابهای اصول فقه به میان آمده، در حالیکه دانش اصول فقه بدون مقاصد شریعت، ناقص قلمداد میشود؛ و در حقیقت، اصول فقه در کنار دانش مقاصد تکامل مییابد. با توجه به اینکه، محور اصلی مقاصد « اسرار و اهداف احکام شریعت » میباشد و انسان نیز بر طبق سرشت کنجکاو خویش مشتاق است، از این اسرار و حکمتها مطلع شود؛ لذا، نخستین نیازی که بشر را به تحقیق پیرامون مقاصد شریعت وادار میکند، همان پاسخ گفتن به کنجکاوها و پرسشهای برخاسته از فطرت است، پرسشهایی چون نماز چرا؟ روزه چرا؟ واجبات چرا؟ محرمات چرا؟

عرصه مقاصد شریعت، همواره باید مورد تحقیقات و پژوهشهای نوین قرار گیرد و نیازهای دینداری انسان معاصر را پوشش دهد؛ در همین راستا، توجه به اصل روح تشریح یا همان مقاصد تشریح باید مورد توجه و اهتمام مجتهدین قرار گیرد و تنها در این صورت است که ضریب خطا در اجتهادات پایین خواهد آمد.

قابل توجه اینکه آگاهی از مقاصد شریعت، تنها ویژگی مجتهد مطلق نیست و بلکه قبول اصل تجزی در اجتهاد و تخصصی شدن عرصه‌های اجتهادی اعم از: عرصه تجارت، علوم تجربی، مسائل دینی و... می‌توان بسیار موفقتر از گذشته دینداری نمود و دیگران را نیز به دینداری دعوت

کرد؛ از همین رو، داعی و مبلغ نیز باید عالم به مقاصد شریعت باشد تا بتواند در حوزه‌ی دعوت موفق عمل کند.

جان کلام اینکه، مقاصد شریعت یعنی: «پاسخگویی به حس کنجکاوی که در فطرت بشر به ودیعه گذاشته شده است»؛ به ویژه آنگاه که انسان به پرسشگری در حوزه‌ی مسائل دینی می پردازد، تنها ابزار و مکانیزم منطقی پاسخگویی به اینگونه پرسشها، همان آگاهی از اهداف دین و مقاصد شریعت است؛ و متأسفانه علل بسیاری از دینگریزیهای انسان معاصر، بیپاسخ ماندن سوالاتی است که از فطرت برمیخیزند؛ زیرا دیدگاه مقاصدی که توجه انسانها را به دین جلب می کند، خواهان مصلحت و دافع ضرر است و چنین اصلی در نهاد هر انسانی قرار دارد و انسان عاقل، کسی است که جالب مصالح و دافع مضار باشد.

کلید واژه‌ها: مقاصد، احکام، حکم شرعی، عقل، استنباط و اجتهاد، مصالح، شریعت.

فهرست مطالب

۲	مقدمه.....
۶	فصل اول: کلیات.....
۷	گفتار اول: بررسی لغوی و اصطلاحی واژگان.....
۸	۱-۱. واژه شناسی مقاصد.....
۸	۱-۱-۱. معنای لغوی مقاصد.....
۱۰	۱-۱-۲. معنای اصطلاحی مقاصد.....
۱۲	۲-۱. واژه شناسی شریعت.....
۱۳	۱-۲-۱. معنای لغوی شریعت.....
۱۳	۲-۲-۱. معنای اصطلاحی شریعت.....
۱۴	۳-۱. واژه شناسی استنباط.....
۱۴	۱-۳-۱. معنای لغوی استنباط.....
۱۴	۲-۳-۱. معنای اصطلاحی استنباط.....
۱۶	۴-۱. واژه شناسی قانون.....
۱۶	۱-۴-۱. معنای لغوی قانون.....
۱۶	۲-۴-۱. معنای اصطلاحی قانون.....
۱۷	۵-۱. واژه شناسی حکم شرعی.....
۱۷	۱-۵-۱. معنای لغوی حکم شرعی.....
۱۸	۲-۵-۱. معنای اصطلاحی حکم شرعی.....
۲۱	۶-۱. واژه شناسی اجتهاد.....

- ۱-۵-۱. معنای لغوی اجتهاد..... ۲۱
- ۲-۵-۱. معنای اصطلاحی اجتهاد..... ۲۱
- گفتار دوم: پیشینه و سابقه تاریخی بحث مقاصد شریعت..... ۲۲
- ۱-۲. سیر تاریخی بحث در اصول فقه اهل سنت..... ۲۵
- ۲-۲. سیر تاریخی بحث در اصول فقه شیعه..... ۲۸
- ۳-۲. دوره جدید مقاصد شریعت در میان دانشوران معاصر شیعی..... ۴۰
- ۱-۳-۲. امام خمینی (ره) و بحث مقاصد شریعت..... ۴۱
- ۲-۳-۲. شهید مطهری (ره) و بحث مقاصد شریعت..... ۴۳
- ۳-۳-۲. علامه طباطبایی (ره) و بحث مقاصد شریعت..... ۴۵
- فصل دوم: اقسام، منابع و مصادر مقاصد شریعت..... ۴۶
- گفتار اول: اقسام مقاصد شریعت و راههای شناخت آن..... ۴۷
- ۱-۱. اقسام و مراتب مقاصد شریعت..... ۴۷
- ۱-۱-۱. مقاصد کلی، خاص و جزئی (تقسیم مقاصد از حیث عموم و شمول)..... ۴۷
۱. مقاصد کلی..... ۴۷
۲. مقاصد خاص..... ۴۸
۳. مقاصد جزئی..... ۴۸
- ۲-۱-۱. مقاصد ذاتی و عرضی (تقسیم مقاصد از حیث تعارض و تزامم)..... ۵۰
۱. مقاصد ذاتی..... ۵۰
۲. مقاصد عرضی..... ۵۰

- ۳-۱-۱. مقاصد ضروریه، حاجیه، تحسینیه (تقسیم مقاصد از حیث حاجت و یا قوت) ۵۰
۱. مقاصد ضروریه ۵۱
۲. مقاصد حاجی ۵۳
۳. مقاصد تکمیلی یا تحسینیه ۵۴
- ۴-۱-۱. مقاصد اصلی و تبعی (تقسیم مقاصد از حیث سرای تحقق آن) ۵۴
- ۲-۱. معیار تفکیک مقاصد از یکدیگر و رابطهی آن با مصالح ۵۴
- ۱-۲-۱. معیار تفکیک مقاصد کلی و خاص ۵۵
- ۲-۲-۱. معیار تفکیک مقاصد ذاتی و عرضی ۵۷
- ۳-۲-۱. رابطهی مصالح با مقاصد شریعت ۶۰
- ۴-۲-۱. نسبت میان ظواهر و مقاصد احکام ۶۲
- گفتار دوم: منابع و مصادر تفکر مقاصدگرایان ۶۴
- ۱-۲. شناخت مقاصد شریعت با تکیه بر نصوص ۶۴
- ۱-۱-۲. نصوص بیانگر حکم ۶۵
- ۲-۱-۲. نصوص بیانگر مقاصد و علل شریعت ۶۶
- ۲-۲. شناخت مقاصد شریعت با تکیه بر عقل و سیرهی عقلا ۶۹
- ۱-۲-۲. تقسیم احکام از حیث تاسیسی یا امضایی بودن ۷۰
- ۱-۱-۲-۲. احکام تاسیسی ۷۱
- ۲-۱-۲-۲. احکام امضایی ۷۱
- ۲-۲-۲. تقسیم احکام از حیث تبعدی یا توصلی بودن ۷۲
- ۱-۲-۲-۲. احکام تبعدی و شاخصه های آن ۷۴

- ۷۶.....شاخصه های احکام عبادی
- ۷۸.....۲-۲-۲-۲. احکام توصلی و شاخصه های آن
- ۷۹.....دلایل تصلب و موضوعیت داشتن احکام عبادی
- ۸۱.....۳-۲-۲. تعریف احکام غیر تعبدی
- ۸۱.....ویژگیهای احکام معاملی (غیر تعبدی)
- ۸۷.....۳-۲. شناخت مقاصد شریعت با تکیه بر عرف
- ۸۸.....۴-۲. شناخت مقاصد شریعت با تکیه بر مبادی فلسفی، کلامی و روش شناختی
- ۹۲.....فصل سوم: نقش مقاصد شریعت در استنباط احکام
- ۹۳.....گفتار اول: ماهیت شناسی مقاصد و احکام شرعی
- ۹۳.....۱-۱. فقه مقاصدی
- ۹۴.....۱-۱-۱. اصول و قواعد اندیشه‌ی مقاصدی
- ۹۵.....۱-۱-۱-۱. هدفمندی و علت‌مندی شریعت
- ۹۶.....۱-۱-۱-۲. مقاصد شریعت دارای دلیل اند
- ۹۸.....۱-۱-۱-۳. رتبه بندی مقاصد شریعت
- ۱۰۱.....۱. تشکیل حکومت اسلامی
- ۱۰۳.....۲. حفظ وحدت و اتحاد امت اسلامی
- ۱۰۵.....۱-۱-۱-۴. تمییز میان وسایل و مقاصد (ابزار و اهداف)
- ۱۰۶.....۱-۱-۲. نشانه های اندیشه‌ی مقاصدگرا
- ۱۰۶.....۱-۱-۲-۱. چگونگی مواجهه‌ی مکتب با مشکل تفسیر

- ۱-۲-۱-۲-۱. چگونگی مواجهه مکتب با مشکل چندگانگی منابع.....۱۰۶
- ۱-۲-۱-۳-۲-۱. چگونگی مواجهه مکتب با مشکل یک پارچگی مقاصد و غایت انگاری.....۱۰۷
- ۱-۲-۱-۴-۲-۱-۱. چگونگی مواجهه مکتب با مشکل پیچیدگیهای روش ۱۰۸
- ۲-۱. اصول کلی و مبانی حاکم بر احکام شرعی.....۱۰۸
- ۱-۲-۱. مبانی احکام شرعی.....۱۰۸
- ۱-۲-۱-۱-۱. توافق با اهداف کلی دین.....۱۰۸
- ۲-۱-۲-۱-۲-۱. افتتاح باب علم و علمی.....۱۰۹
- ۳-۱-۲-۱-۳-۱. امکان شناخت و دستیابی به مناطهای برخی احکام.....۱۰۹
- ۴-۱-۲-۱-۴-۱. وجود مقاصد و مصالح کلی.....۱۱۱
- ۲-۲-۱. اصول کلی حاکم بر احکام شرعی.....۱۱۱
- ۱-۲-۲-۱-۱-۲-۱. اصل حسن و قبح عقلی.....۱۱۱
- ۲-۲-۲-۱-۲-۲-۱. اصل عدل الهی.....۱۱۲
- ۳-۲-۲-۱-۳-۲-۱. اصل تبعیت احکام از مصالح و مفساد واقعی.....۱۱۲
- ۴-۲-۲-۱-۴-۲-۱. اصل تطابق دستگاه تشریح با دستگاه تکوین (اصل فطری بودن احکام شرعی).....۱۱۳
- ۵-۲-۲-۱-۵-۲-۱. مخاطب احکام فقهی.....۱۱۴
- گفتار دوم: نقش مقاصد شریعت در استنباط احکام.....۱۱۵
- ۱-۲-۱. اثبات مقاصد در احکام.....۱۱۶
- ۱-۱-۲-۱-۱-۱. ذکر مقاصد به دلیل عقل.....۱۱۶
- ۲-۱-۲-۱-۲-۱. ذکر مقاصد به دلیل نقل.....۱۱۸
- ۳-۱-۲-۱-۳-۱. ذکر مقاصد با استناد به قواعد.....۱۲۱

- ۱۲۳..... ۲-۱-۴. بهره گیری فقهای شیعه از علم مقاصد
- ۱۲۷..... ۲-۲. شرایط لازم برای معتبر دانستن مقاصد
- ۱۲۷..... ۲-۳. قلمرو مقاصد در استنباط احکام از دیدگاه امامیه
- ۱۲۸..... ۲-۳-۱. دیدگاه نص به سند
- ۱۳۲..... ۲-۳-۲. دیدگاه نص محور با گرایش به مقاصد
- ۱۳۴..... ۲-۳-۳. دیدگاه نص پذیر و مقاصد محور
- ۱۳۶..... ۲-۳-۴. دیدگاه مقاصد به سند
- ۱۴۱..... نقد و بررسی این اندیشه
- ۱۴۳..... ۲-۳-۵. اندیشه اعتدال (نص به سند با توجه به مقاصد)
- ۱۵۰..... خلاصه و نتیجه گیری
- ۱۵۴..... فهرست منابع و مآخذ

۱. بیان موضوع

با نگاه توحیدی به نظام عالم و دقت در آن، نوعی قاعده‌مندی را در آن مشاهده می‌کنیم که متکلمین و فلاسفه اسلامی از این قاعده‌مندی به نظام علی و معلول یاد می‌کنند. در یک تقسیم‌بندی کلی هستی به دو گونه عالم تکوینی و عالم تشریحی تقسیم می‌شود که خلق مخلوقات در ذیل عالم تکوین و شرایع و ادیان الهی در ذیل عالم تشریح، آنچنانکه این نظام‌مندی در عالم تکوین دخیل است، در عالم تشریح نیز دخالت دارد؛ یعنی ارسال رسل و انزال کتب هم در ذیل این قاعده‌مندی قرار می‌گیرند که احکام فرعیه شرعیه نیز راجعاند به همین قانونمندی، و از این رجوع در حوزهی اصطلاحات فقهی و اصولی تعبیر به تبعیت می‌شود.

احکام فرعیه الهی نیز تابع علل و حکمتهایی هستند که از آنها به «مقاصد شریعت» یاد می‌شود و مبنای صدور احکام الهیاند، هرچند اشاعره نظر دیگری در این زمینه دارند.

۲. انگیزه انتخاب موضوع

با نگاهی به تاریخ فقه این مطلب روشن می‌شود که رویکرد علمای اهل سنت به دانش فقه نسبت به شیعه زودتر بوده است. از آن جهت که پس از رحلت پیامبر اسلام (ص) خود را از منبع شریعت و تبیان وحی که همان اهل بیت (ع) می‌باشند، جدا نموده و در استنباط احکام به رای و اجتهاد روی آوردند، هر چند اساس این ماجرا یک انحراف محسوب می‌شود ولیکن این تلاشها چندان هم بیشتر نبوده و در برخی مسائل به نتایج قابل تامل دست یازیده‌اند؛ از آن جمله بحث مقاصد شریعت و شقوق مختلف آن.

آنچه موجب انگیزش پژوهشگر برای پرداختن به این موضوع بود، رابطه‌ی حاکم بین مقاصد و احکام الهی است که کمتر در میان اصولیان شیعه مورد بحث قرار گرفته است، هر چند برخی از بزرگان شیعه مانند محقق قمی، سید محمدتقی حکیم و بسیاری از معاصرین به این بحث روی آورده‌اند. با این حال، هنوز نیاز به بررسی و تتبع بیشتری در این موضوع از جهت تبیین مبانی کلامی و اصولی آن و عملیاتی کردن آن در ورود به مباحث فقهی و استنباط حکم به نظر می‌آید.

۳. ضرورت پژوهش

آنچه ضرورت پرداختن به این موضوع را برای پژوهشگر بیشتر می‌کند، احساس نیاز به

بررسی دقیقین بحث در خلال مباحث اصولی شیعه بود چرا که اصل این بحث یعنی تبعیت احکام از مقاصد شریعت امری پذیرفته شده است، ولی از جهت عملیاتی به آن نگرسته نشده است و بیشتر به طرح مباحث تجریدی و انتزاعی اکتفا شده است.

از دیگر سوی، نگارنده این ضرورت را مشاهده کرد که باید بین دیدگاه علمای اهل سنت که به تفصیل به این موضوع پرداخته‌اند و علمای شیعه وفاقی صورت پذیرد از آن جهت که، آنچه علمای اهل سنت، به‌ویژه کسانی چون: غزالی، شاطبی و... در این خصوص بیان نموده‌اند، بیگانه از آن چیزی است که علمای شیعه تصور می‌نمایند.

۴. سوالات اصلی پژوهش

نگارنده برای پرداختن به موضوع چند پرسش اساسی مطرح می‌کند. مقاصد شریعت چیست؟ آیا از دیدگاه شارع مقدس مقاصد و اهدافی به نام مقاصد شریعت داریم؟ مقاصد شریعت از تشریح احکام و نظامات کدامند؟ آیا مقاصد شریعت قابل دستیابی هستند؟ آیا عقل نقشی در درک این مقاصد دارد؟ حجیت درک عقل به چه میزان است؟ نقش مقاصد شریعت در استنباط حکم شرعی چیست؟ برآیند پاسخ به این سوالات پژوهش پیش روی را نتیجه داده است.

۵. فرضیات پژوهش

- ۱-۵. نظام عالم تابع نظام علی و معلولی است. بر این اساس، عالم تشریح هم مستثنای از آن نیست و نظامات شرعی نیز تابع علل و مقاصد شرعی است.
- ۲-۵. هیچ حکمی از احکام الهی بدون در نظر گرفتن مقصد و هدف برای بندگان صادر نشده است و احکام شرعی تابع مصالح و مفساد واقعی هستند.
- ۳-۵. عقل که نعمتی خدادادی و رسول باطنی است قادر به درک برخی از این مقاصد می‌باشد.
- ۴-۵. اهم مقاصد شریعت عبارت است از: حفظ دین، حفظ نفس، حفظ نسل، حفظ عرض و حفظ مال.
- ۵-۵. درک و حکم عقل برای پی بردن به حکم شرعی حجیت دارد.
- ۶-۵. در دستگاه استنباط، احکام مقاصد شریعت می‌تواند به عنوان ملاک کشف حکم شرعی

به شمار آید.

۶. اهداف پژوهش

- ۱-۶. شناسایی جایگاه مقصد و هدف در احکام الهی.
- ۲-۶. شناخت اهداف و غایات فقه جهت انجام حرکت‌های کلی فقهی.
- ۳-۶. توسعه دانش فقه و شناخت عرصه حضور و بروز فقه.
- ۴-۶. بررسی ضرورت و امکان طرح این بحث به صورت استقلالی در حوزه‌ی مباحث

اصولی شیعی.

- ۵-۶. شناخت و نگرشی زیربنایی به مباحث احکام و حقوق، و پرهیز از جمود و ظاهرگرایی

در نصوص.

۷. ابعاد کاربردی پژوهش

با عنایت به گستردگی و عمق این بحث و تلاقی چند مبحث مهم از جمله: فلسفه احکام، مباحث کلامی، اصول فقه مقارن و... در این مساله، کاربرد آن در مجامع زیر قابل تصور و استفاده است:

۱. مجامع قانونگذاری.
۲. شکل‌گیری نظریات فقهی حقوقی.
۳. مجامع پژوهشی علم اصول فقه، حوزه فقه استدلالی و استنباط احکام.

۸. پیشینه پژوهش، موانع و محدودیتها

از آن رو که علمای اهل سنت در طول تاریخ با مسالهی حکومت بیشتر درگیر بوده‌اند و از جهتی به دلیل انقطاع از فیض علمی اهل بیت(ع) پس از رحلت پیامبر اکرم(ص) مسالهی مقاصد، مصالح و مفاسد واقعی در فضای علمی و تحقیقی آنها به علت حدوث مسائل جدید، بیشتر مطرح شده است ولی در مباحث اصولی شیعه کمتر بحث مستقلی از آن شده است؛ هرچند، برخی علمای شیعه مانند: احمد کاظم بهادلی، شهید صدر، سیدمحمدتقی حکیم، امام خمینی و دیگر معاصرین به این مساله پرداخته‌اند.

مشکلاتی که پژوهشگر در انجام این پژوهش با آن روبرو بود: یکی از جهت علمی که نیازمند آگاهی کافی از بحث فلسفه احکام، کلام و اصول فقه مقارن بود و از دیگر سوی، عمده منابع اصلی این تحقیق را متون عربی تشکیل می دادند.

۹. روش پژوهش

با عنایت به اینکه پژوهش حاضر در حوزه علوم انسانی صورت گرفته است، تحقیقی نظری با روش تحلیلی است و گردآوری اطلاعات در آن بصورت کتابخانه ای از طریق مطالعه و فیشبرداری منابع در دسترس، صورت پذیرفته است.

۱۰. تقسیم مطالب

این پایان نامه در سه فصل نگارش یافته است؛ که فصل اول آن به کلیات اختصاص یافته است.

فصل اول در دو گفتار تحت عناوین:

۱. معنای لغوی و اصطلاحی واژگان

۲. پیشینه و سابقه تاریخی بحث مقاصد شریعت، ارائه گردیده است.

فصل دوم، اقسام، منابع و مصادر مقاصد شریعت در دو گفتار مستقل:

۱. اقسام مقاصد شریعت و راههای شناخت آن

۲. منابع و مصادر تفکر مقاصدگرایان، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

فصل سوم، ناظر به مباحث استنباط احکام و مباحث عقلی با تکیه بر مقاصد شریعت

می باشد، که شامل دو گفتار است:

۱. ماهیت شناسی مقاصد و احکام شرعی

۲. نقش مقاصد شریعت در استنباط احکام.

فصل اول:

کار